

Farfars barndoms-erindringer fra Hestlund Gamle Kro.

Min farfar Søren Kristian Sørensen er født i Grøde ved Ikast i 1886. Omkring 1888 overtager hans forældre gården Hestlund Gamle Kro, der er nedlagt som kro. Forældrene har kroen til omkring 1918. Min farfar har altså hele sin barndom på Hestlund Gamle Kro, og han beskriver visse forhold og oplevelser fra den nedlagte kro. Nedenfor er gengivet en tillempet afskrift af hans erindringer "Livet", hvor disse afsnit er skrevet i 1933, og sidetallene henviser hertil.

(s.2) Efter min fars soldatertid flyttede vi igen tilbage til mine bedsteforældre i Grøde, hvorefter min far et års tid gik på dagleje, særlig på Remme, hvor han fik 2 mark og 66 øre om dagen på egen kost. Men så blev mine forældre bestyrere på **Hestlund Gamle Kro**, for proprietær Niels Gjesse på Remme havde overtaget kroen som ufyldstgjort panthaver efter kreditforeningen, som havde måttet overtage gården.

Hestlund Gamle Kro ligger cirka to kilometer nord for landevejen Aarhus – Ringkøbing, ved landevejen, der midt mellem Ikast og Bording stikker fra efter Viborg, og hvortil der er cirka 37-38 kilometer, eller som vi da regnede cirka 5 mil. Kroen havde dog ikke bevilling mere, den var flyttet til Bording Stationsby 2-3 år før, da banen mellem Aarhus og Ringkøbing blev ført igennem mellem de to byer i årene omkring 1885. Dette ligger dog forud for den tid, jeg kan huske da jeg først blev født 7/1 1886, og mine forældre først blev forpagtere på gården 1888. Fra den tid begynder min hukommelse allerede at komme mig til hjælp, skønt jeg jo ved den tid var cirka 3 år. Jeg husker således en dag, at jeg bad min far om en kæp fra et af træerne i haven, men min far svarede, at det måtte vi ikke for Niels Gjesse, og så fandt jeg begribeligvis, at der ikke var noget at gøre ved den ting.

De følgende år var min far til mønstring nogle gange, men da havde mine forældre købt den gamle kro. Jeg syntes min far var meget smuk i sin uniform, ligeledes husker jeg at min far engang fik en gråbrun hat, blød og med stor skygge, som jeg syntes var noget så vidunderlig. Jeg ligefrem beundrede min far for hattens skyld. Han gik ellers altid med kasket af de lange med en knap oveni og til at slå ned i dårligt vejr.

Den gamle kro ligger 35-40 meter tilbage vest for landevejen. Mellem stuehus og kørestald var der en åben grøn plads, hvor der i kroens velmagtsdage blev holdt marked. Haven lå syd for bygningen over hele jordtilliggendets bredde, som ved ejendomme ikke var mere end cirka 75 meter. En dejlig have med dige omkring, masser af frugtbuske, blomster og et stort syren lysthus ud mod landevejen. Hvor jeg elskede den have og hvor var min mor en knop til at holde den i stand. Jeg mærker endnu syrenduften om foråret med de dejlige tusindfryd, nellikerne og gåseøjnene, rævehalerne, geoginerne og meget andet. Eller sommerblomsterne reseda, nasturtium, morgenfruer og mange andre, ambert og balsam der duftede så dejligt, og roserne i det store bed i plænen, alt det havde min mor vist lært mens hun tjente på Højris. Det var ellers ikke almindeligt, at der blev gjort ret meget ud af haverne ved gårdene, det var der ikke tid til, man kunne kun interessere sig for hvad der betalte sig, men min mor skulle have haven passet, om hun så skulle gøre det mens de andre hvilte sig. Jo det var en dejlig have og sikkert også den smukkeste der i byen. Hvor smagte stikkelsbærrene herligt, og hvor duftede regnfanen, hvis gule hoveder kunne trækkes på en snor til perlekrans, hvor duftede de herligt når det trak op til regnvejr.

Jorden til ejendommen ligger mod nord langs landevejen. Arealet, cirka 60 tønder land, bliver bredere og bredere ud ad i en længde af omtrent 2 kilometer. Således ligger hele byen samlet med jorden strålende ud til alle sider. Særlig i den tid kroen var i byen, blev det sagt, at Hestlund var menneskets sidste tilstand. Var man først kommet til Hestlund, blev man snart så forarmet, at man

ikke havde råd til at rejse derfra igen. Det blev for øvrigt sagt om folkene i Hestlund på den tid, at de kun ejede en skjorte, og den hang på kromandens havedige.

Jeg husker tydeligt kørestalden. Jeg tænker at den blev stående 5-6 år, og nu var det jo vores stald. Min far gav kun 5½ tusinde for ejendommen, men der fulgte da også kun et gammelt øg som jeg godt husker, og en 3-pattet ko med som besætning, så store indtægter var der jo ikke, men nok at slide i. Min far kaldte man *Kristian i æ krouer* eller *æ kroumand*, og vi børn, vi blev 6 blev gerne kaldt med fornavn plus *Kroumand*. Jeg således *Søren Kroumand*. I ovenomtalte kørestald foregik mange herlig ting. Her kom efter gammel vane folk og bedede, mens deres heste fik et foder og folkene selv en mellemmad fra medbragt kurv. Jeg husker endnu hvordan den krybbe, der blev sat hen foran de utålmodige heste, og hakkelsen blev hældt af den medbragte pose i krybben mens enten min far eller manden sagde *så så*, og hvordan det sagde *go-o go-o* mens hestene skar hakkelsen mellem tænderne. Undertiden kom der rejsende kurvemagere, som sad i kørestalden og bandt deres kurve, mens befolkningen så bagefter kunne købe, hvad de havde brug for.

Her kom kromænd og cirkusfolk med deres store telte på vognene og bedede, når de skulle til marked i Herning (som dengang ikke var købstad – det blev den først 1/4 1913) eller Viborg. Disse folk kom lidt ind i skænkestuen, som vi kaldte den første stue, og så spiste deres medbragte mellemmadder ved det lange krobord med panelbænkene omkring, og fik en kop kaffe til af vores mor. Gratis, naturligvis, men der faldt jo almindelig en lille drikkeskilling af ved sådanne lejligheder. Her var jeg en meget interesseret tilskuer og tilhører, og det var jo ikke godt al det sådanne folk snakkede. Min mor var dengang endnu ikke nogen troende kvinde, men jeg husker dog en dag, da kromanden fra Kragelund (Kristian Mortensen tror jeg nok han hed) sad og bandede fælt, at min mor, idet hun pegede på et skilderi, hvorpå der stod "Du må ikke sværge" sagde: Du kan vel se, at du ikke må bande sådan herinde, og jeg syntes det var meget rigtigt og modigt af mor. (Nogle år senere fandt samme kromand død i en vejgrøft, vist nok med brækket hals, på vej hjem fra marked).

Der kom også undertiden sigøjnere i deres store vogne og holdt flere dage på den grønne plads foran huset (markedspladsen) mens de gennemtravlede omegnen med deres varer eller tiggede, og dem holdt jeg ikke rigtig af. Det var nok interessant, hvad der foregik i sådan en vogn, men deres børn kom jeg ikke så godt ud af det med, for de tog fuldstændig herredømmet mens de holdt der, og det syntes jeg slet ikke om. Engang jeg var vel dengang en 6-7 år, tog de mine stylder. Herimod protesterede jeg kraftig, og det endte med at vi røg i totterne på hinanden, og her blev jeg den lille skønt jeg var den største, hvilket jeg skammede mig over i lang tid. Og så tog han desuden den ene stylte og smed over i naboens have på den anden side af vejen, så måtte jeg over at spørge landmand Frederik om jeg måtte få den igen. Jeg husker endnu stedet hvor ham drengen fik mig knoklet ned (føj).

Men allermest spændende var det, når Soldaterne fra Viborg var hjemme på orlov, når de kom kørende, somme tider i svingende læs i store charabanger i deres blå uniformer med skindende blanke knapper i trøjerne, så var jeg vel nok imponeret. Undertiden trak de bajonetterne af skederne og fægtede vildt med hinanden, så jeg ikke rigtig vidste om det var spøg eller alvor. Og da syntes jeg at de let kunne komme til at stikke hinanden helt ihjel. (i parentes bemærkes, at dengang var der jo ikke baneforbindelse mellem Viborg og Herning). Sikken et hus de kunne holde. Enkelte dårlige minder har jeg fra deres tale så lille jeg var, men bedst husker jeg deres sang og kommers. Således kom der engang nogle få danske Jenser med liv og humør og sang. Vi kunne høre dem længe før de holdt. Den dag stod der en plov på den grønne plads, og straks blev et par af soldaterne spændt for, en tredje greb styringen og pisken og så gik det løs. Ture op og ned, mens pisken sang i luften og han lagde ikke fingrene imellem. Jeg kan endnu huske, hvordan furerne væltede fra ploven, men helt lige blev den naturligvis ikke, men jeg var forbavset over så

stærke de var, og at han turde bruge pisken, for de havde jo deres bajonetter, og var to imod en. En anden gang gik det ikke så gemytligt til, da var det min far der brugte pisken. Vi havde gerne et par kornstakke stående på den grønne plads i efteråret og en del af vinteren. Så en dag kom soldaterne og straks de så stakken, havde de ideen til at lave fest. Op og ned ad stakkene gik det så halmen fløj til alle sider. Men da blev min far vred, da de ikke ville holde op, så vred at han greb en pisk og gav en et par gode træk over benene. Men nu var det soldaterne, der blev vrede og skældte ud og truede med at melde far til politiet. Det blev dog ikke til noget, men jeg var helt betænkelig ved situationen.

En anden gang kan jeg huske at min far var kommet helt op til skorstene på den nordlige ende af stuehuset, med en af befalingsmændenes kikkertørskulpe skulle han se efter nogle soldater man ventede fra skyttelejren ved Funder. Han sagde at han kunne se næsten helt derud. Det var vel nok spændende om man kunne have fået lov at se i sådan en kikkertørskulpe, men jeg turde ikke spørge derom.

Omtrent ved denne tid havde jeg en dag nær brændt kroen af. Jeg havde fået fat i noget halm og antændt det ved den nordlige gavl af kørestalden. Men just som det blussede allerbedst opdagede min mor det, og det prøvede jeg aldrig mere. Jeg havde også en anden grim uvane, at sætte mig omkring ved husene, men mor havde et eget tag på at vænne os af med den slags. Vi fik stukket hovedet ind imellem hendes knæ, og så vankede der ordentlig bagi.

Kun en enkelt gang har jeg været til dans, og det var engang der var dans derhjemme i kroens dansesal. Jeg var nok kun en fire år dengang, min far og mor tog mig med derind, og min far og mor dansede med hinanden. Jeg kan huske hvor spillemændene sad og spillede på deres violiner, og bænkene, hvor folk sad og hvilede sig imellem dansene. Men så slap jeg i søvn og husker ikke mere derom. En anden gang kan jeg huske at der var tombola i dansesalen. Folk fik numrene ud af vinduet, og jeg kan huske hvordan nitterne lå og flød på jorden. Da var der en pige som vi kaldte *Hanne Telgbrænder* eller *Sorte Hanne*, som stjal en håndfuld numre og løb med, da hun skulle tage et nummer. Men det blev opdaget og folk løb efter hende, og så tænkte jeg at nu sender de nok bud efter politiet.

Og således er der en mængde minder fra den tid – også dårlige minder om drik og deraf følgende splid og spektakel og hvad der var endnu værre, men dem dækker jeg helst over, og så må jeg dog sige, at Gud netop igennem alt det onde og dårlige jeg fik at se som følge af drikkeriet, fik alt det forfærdelige således brændt ind i min sjæl, så jeg netop derigennem fik afsky for det meste, men det kom jo nok først da jeg blev lidt større og fik øjnene op for hvor forfærdelig det egentlig var. Dengang var det almindelig skik, at brændevinsflasken skulle på bordet, så snart der kom fremmede. Vi havde en brændevinskaraffel af klart glas med indsnævring i midten og mange snirkler og vridninger og med glasprop. Den havde altid sin plads i køkkenet på tallerkenrækken, og jeg tænkte det måtte smage herligt efter hvad jeg kunne se på deres ansigter når de med velbehagelig smasken udstødte deres *Ahh*. Jeg var kommet så vidt, at jeg ligefrem med længsel tømte de dråber i halsen, som var tilbage i glassene, og jeg syntes de smagte dejligt. Så en dag fik jeg pludselig den tanke, at jeg jo kunne tage lidt af flasken, det var der såmænd ikke nogen der kunne se. Flasken rask ned fra hylden og for munden og en ordentlig slurk i halsen, uh, hvor det brændte og varmede helt ned i maven, og jeg blev helt rød i hovedet kunne jeg mærke, men det gik godt. Jeg ved ikke om det var gået mig til hovedet og jeg var blevet lidt kærlig anlagt, men nok er det, da jeg lidt efter kom ind til min mor, hun sad i soveværelset og syede, kom jeg for nær til hende, og pludselig opdagede hun at jeg lugtede af brændevin, og så måtte fyren gå til bekendelse. Min mor havde en vane, når noget kom bag på hende, eller hun blev ængstelig for et eller andet, så udstødte hun nogle lyde, nærmest som strubelyde, der lød omtrent som "ik-ke" kort og skarpt. Disse lyde udstødte hun den ene gang efter den anden, og endelig kom det: "men

Søren, hvor har du været, du lugter af brændevin”. Skamfuld måtte jeg så bekende, at jeg havde drukket lidt brændevin af karaffen. Jeg husker ikke, hvad min mor sagde til mig, men jeg fik mange formaninger og blev foreholdt hvad det kunne føre til. Om jeg lovede min mor ikke at gøre det mere husker jeg ikke, men derimod husker jeg, at jeg skammede mig dygtigt og lovede mig selv ikke at smage brændevin mere, og det holdt jeg. Senere fik jeg det ganske vist, men det var ufrivilligt og på min mors bud og kan også godt sige befaling. For jeg ville ikke have haft det netop på grund af løftet til mig selv, men det kunne men det kunne min mor jo ikke vide noget om.

Det var en vinterdag med forrygende snefog. Vinden stod lige i nordøst, så jeg havde lige imod til skolen, som lå cirka 2 kilometer nordøst for mit hjem. Min mor syntes det var for slemt vejr til at gå i skole, og så skulle det være slemt. Men jeg var stolt og mente ikke, at det var noget at snakke om, jeg ville i skole. Så fik jeg da et par gamle strømper over mine egne, et tykt uldklæde over huen og ned om ørerne og så af sted. Men jeg kom ikke mere end halvvejen, så måtte jeg vende om, jeg kunne ikke få vejret. Men hjemad gik det, det var jo med vinden, og hjem kom jeg, næsten mere død end levende af kulde. Da tog min mor et helt snapseglass fuldt af brændevin og hældte det ned i halsen på mig, hvor meget jeg end protesterede, ned måtte og skulle det, men så skulle det også være sidste gang. Med denne episode er jeg løbet foran tiden. Jeg husker døddrukne mænd, der på den tid ødelagde hjem og velfærd. Rumlende vogne når de i de sene nattetimer vendte hjem piskende på de arme heste, efter at have drukket en hel dag. Jeg husker hundeglammene, når konen med børnene i disse sene nattetimer lyttede efter om manden dog ikke snart kom, frygtende for måske at finde ham knust i en vejgrøft – eller mænd som kunne drikke i dagevis mens konen og børnene måtte gøre arbejdet i armod og nød. O, hvor kom jeg til at hade denne, jeg kunne næsten sige forbandede brændevin, skønt jeg syntes det vist måtte være en stor synd at tænke så stygt... (s. 13)

(Han fortæller videre om at gå i skole, og om hvorledes hans søster Thora dør af strubehoste eller tuberkulose, og hvorledes hans bror Jens Peter omkommer ved en drukneulykke i en mergelgrav.

Han nævner ligeledes, at hans far på et tidspunkt købte en mindre nabogård. Senere ville faderen gerne - omkring 1917 - at farfar som den ældste søn skulle overtage gården. De kunne dog ikke blive enige om prisen, for farfar syntes at hans far ville overdrage den for billigt. Og det tilbud ville han ikke modtage af hensyn til sine brødre, så farfar købte i stedet en ejendom ved Herning. Den gamle kro blev i stedet for købt af farfars bror Kristian, og mine oldeforældre flyttede da over i den lille tilkøbte ejendom. Kristian havde den til omkring oldemors død i 1923. Da solgte de gården, og han blev selv post i Bording. Efter min oldemors død fik oldefar en pige i huset, og på sine helt gamle dage flyttede han ind hos sønnen Kristian, posten i Bording, indtil han døde.)